

Ks. Roman Michalek

PRAWNO-LITURGICZNE PROBLEMY DYREKTORIUM O MSZACH Z UDZIAŁEM DZIECI

A. Ogólna prezentacja i charakterystyka dokumentu

Soborowa Konstytucja o Liturgii (nr 36) postanawia, że „zachowując istotną jedność rytu rzymskiego, należy dopuścić uprawnione ... dostosowanie do rozmaitych ugrupowań”¹. W oparciu o to postanowienie, z całego świata katolickiego wpływały do Stolicy Apostolskiej liczne prośby o wydanie pewnych norm dotyczących także Mszy świętych z udziałem dzieci². Aby tym prośbom zadośćuczynić, konsultowano się z komisjami liturgicznymi episkopatów oraz powołano specjalny zespół złożony z kapłanów różnych narodowości, siostry zakonnej i osoby świeckiej³. Z kolei zespół ten zasięgał rady biegłych liturgistów i pedagogów, mężczyzn i kobiet, prawie ze wszystkich narodów (nr 4). Owocem kilkuletniej pracy tak szerokiego grona kompetentnych osób jest *Directorium de Missis cum pueris* Kongregacji Kultu Bożego, zatwierdzone przez Papieża 22 X 73, ogłoszone 1 XI 1973 r., a z powodu ówczesnego wakansu na stanowisku prefekta Kongregacji podpisane z upoważnienia Ojca św. przez Sekretarza Stanu kard. Villot, podobnie jak nowe *Ordo Paenitentiae*.

Dyrektorium to poza wstępem (nr 1—7) i zakończeniem (nr 55) składa się z trzech rozdziałów. Rozdział pierwszy, zasadniczy (nr 8—15) mówi o sposobach doprowadzania dzieci do świadomego, czynnego i pełnego udziału w Najśw. Ofierze; rozdział drugi (nr 16—19) — o Mszach świętych z udziałem dorosłych, w których uczestniczą także dzieci; rozdział trzeci (nr 20—54) — o Mszach świętych z udziałem dzieci, w których uczestniczą nieliczni dorośli. Już z tego podziału wynika, że ze zrozumiałych względów pedagogicznych prawodawca nie przewiduje Mszy św. z udziałem dzieci bez opieki dorosłych. Ta zupełnie wyraźna oraz liturgicznie i pedagogicznie mocno uzasadniona intencja prawodawcy wynika jeszcze jaśniej z tekstu Dyrektorium⁴.

¹ Por. Instrukcja Kongregacji Kultu Bożego w sprawie Mszy świętych dla oddzielnych grup wiernych (15 V 1969), AAS 61 : 1969 s. 806—811 (także: „Notitiae” 6 : 1970 s. 50—55; „Prawo Kanoniczne” 14 : 1971 z. 1—2 s. 267—277; Sztafrowski PPK III z. 2 s. 152—165).

² *Directorium de Missis cum pueris* (AAS 66 : 1974 s. 30—46; „Notitiae” 10 : 1974 s. 5—21) nr 4.

³ R. Kaczyński: *Commentarium*, „Notitiae” 10 (1974) 22—23.

⁴ *Directorium* nr 20: „Praeter Missas, quae a pueris una cum... aliis... participantur, ... commendatur ... Missae cum solis pueris celebrandae, nonnullis tantum adultis participantibus”. Nr 24: „Cum Eucharistia semper sit actio totius communitatis ecclesialis, optanda est participatio saltem nonnullorum adultorum”. Por. R. Kaczyński, art. cyt., s. 26: „Commendatur, ut in Missis cum pueris quidam adulti semper adsint”.

Omawiany dokument bardzo często powołuje się na Ogólną Instrukcję Katechetyczną wydaną przez Kongregację do Spraw Duchowieństwa 11 IV 1971⁵ i ma też charakter przede wszystkim katechetyczny. Uwzględnia on wprost te dzieci normalne pod względem fizycznym i umysłowym, które jeszcze nie weszły w okres poprzedzający dojrzewanie⁶. Celem jego jest ułatwienie im udziału we Mszy św. (nr 3) przez lepsze dostosowanie do ich umysłowości znaków, a zwłaszcza tekstów w konsekwencji wprowadzenia do liturgii języków narodowych⁷. W przeciwnym bowiem razie dzieci są narażone na znaczne szkody duchowe (nr 2).

Omawiane Dyrektorium nie wprowadza żadnego odrębnego obrzędu Mszy św., lecz zachowując jego istotę i ogólną strukturę⁸ podaje wskazania, w jakim stopniu można skracać czy opuszczać niektóre ceremonie mszalne oraz jak stosować odpowiednie adaptacje niektórych tekstów liturgicznych (nr 3 i 21). Stąd Dyrektorium to jest swego rodzaju dodatkiem do Wprowadzenia Ogólnego do Mszału Rzymskiego z 1970 r. (nr 4)⁹.

Tej modlitwy prawodawcy bynajmniej nie zmieniają zasady o najnowszych Modlitwach Eucharystycznych dla Mszy św. z udziałem dzieci (nr 4): „Usus Precis Eucharisticae pro Missis cum pueris limitatur ad Missas quae pro ipsis tantum celebrantur, aut ad illas in quibus maior pars participantium ab ipsis constituitur” (*Praes eucharisticae pro Missis cum pueris et de reconciliatione*, „Notitiae” 11 : 1975 s. 6). Nie można tu sugerować się słowem „tantum pro Missis cum pueris”, bo: a) jest ono analogiczne do słowa użytego w Dyrektorium (nr 20): „Missae cum solis pueris”; b) cyt. Zasady nr 4 rozróżniają, podobnie jak Dyrektorium, Msze z udziałem dzieci, w których uczestniczy mała liczba dorosłych, od Mszy z udziałem dorosłych, w których biorą udział również dzieci, w tym wypadku ich „maior pars”; oznacza to nie większą od dorosłych, lecz znaczną ich liczbę, gdyż Zasady w nr 4 wyraźnie powołują się na Dyrektorium nr 19, a tam jest mowa o „notabilis pars puerorum”.

⁵ *Directorium catechisticum generale*, AAS 64 (1972) 97—176 (Sztafrowski PPK IV z. 2 s. 5—208).

⁶ Podane w Dyrektorium zasady, po odpowiedniej ich adaptacji, można stosować także w Mszach św. z udziałem dzieci upośledzonych (nr 6). Zwróćmy też uwagę, że Dyrektorium mówi o wieku dzieci, „które jeszcze nie weszły w okres poprzedzający dojrzewanie” określa jego górną granicę, natomiast, wykluczając oczywiście niemowlęta (*infantes*), nie podaje granicy dolnej. Świadczy o tym najlepiej już samo pierwsze jego zdanie: „Pueros baptizatos, qui adhuc plene initiandi sunt per sacramenta Confirmationis et Eucharistiae (necnon eos, qui recens iam ad sacram Communionem admissi sunt), peculiariter fovere debet Ecclesia” (nr 1); o tym samym świadczy wyrażenie: „Infantes, qui Missam participare adhuc nequeunt ..., in fine Missae adduci possunt, ... postquam v. gr. adiutrices ... eos inter Missam in loco separato custodierunt” (nr 16).

⁷ R. Kaczyński, art. cyt., s. 25.

⁸ Tamże, s. 26—27.

⁹ *Institutio generalis Missalis Romani* (Sztafrowski PPK II z. 3 s. 8—168 ;III z. 2 s. 127—143; V z. 1 s. 159—169, ale korektury w *Missale Romanum*, ed. typica altera, CV 1975, por. *Variationes Missalis Romani*, „Notitiae” 11 (1975) 298—309).

B. Msze św. z udziałem dorosłych, w których uczestniczą także dzieci (nr 16—19)

Ze zrozumiałych względów pedagogicznych Msze św. z udziałem dorosłych, w których uczestniczą także dzieci, trzeba jak najbardziej popierać.

W takich wypadkach bardzo pożyteczne jest zalecać dzieciom wykonywanie niektórych czynności i śpiewów liturgicznych (nr 18).

Należy uwzględnić udział dzieci w tego rodzaju Mszach św., np. zwracając się do nich zwłaszcza: we wstępnym wprowadzeniu do Mszy św., w części homilii oraz w obrzędach zakończenia (nr 17).

Jeśli w Mszy św. z udziałem dorosłych uczestniczy znaczna liczba dzieci, wtedy np. w jedną z niedziel miesiąca¹⁰ cała homilia może być skierowana do dzieci, ale w ten sposób, by także dorośli z niej korzystali (nr 19).

Niekiedy, jeśli okoliczności na to pozwalają, wskazane jest odprawić dla dzieci w odrębnym pomieszczeniu położonym blisko kościoła osobną Liturgię Słowa Bożego z obrzędami wstępnymi i homilią pod przewodnictwem innego kapłana, diakona lub nawet osoby świeckiej (nr 17 i 24)¹¹, a potem zaprowadzić je na wspólną z dorosłymi Liturgię Eucharystyczną i obrzędy zakończenia (nr 17). W tak odprawianej Liturgii Słowa stosuje się zasady omówione niżej.

Jeśli dzieci są tak małe, że jeszcze nie mogą uczestniczyć w liturgii, należy je zgromadzić w odrębnym pomieszczeniu pod opieką np. dorosłych pomocnic parafialnych, a do kościoła można je przyprowadzić na same obrzędy zakończenia (nr 16).

C. Msze św. z udziałem dzieci, w których uczestniczy mała liczba dorosłych (nr 20—54)

1. Przygotowanie i wykonywanie niektórych czynności liturgicznych
Trzeba dążyć, by jaknajwięcej dzieci spełniało pewne czynności, do których należy np.:

a. przyozdobienie miejsca celebry oraz każdorazowe staranne przygotowanie przez wszystkich zainteresowanych: pieśni, czytań, intencji Modlitwy Powszechnej i paramentów (nr 29);

b. spełnianie funkcji kantora (nr 24);

c. śpiew i gra na instrumentach (nr 32);

d. czytanie perykop biblijnych (nr 24 i 47);

e. dawanie odpowiedzi kapłanowi na jego pytania w czasie homilii (nr 48);

¹⁰ R. Kaczyński, art. cyt., s. 26.

¹¹ Tamże; C. Braga, *Directorium de Missis cum pueris*, „Ephemerides Liturgicae” 88 (1974) 494. Wiemy, że Liturgię Słowa bez homilii może odprawić nawet bez specjalnego zezwolenia osoba świecka także podczas I stacji obrzędów pogrzebowych w domu żałoby (*Ordo Exsequiarum* 1969 nr 5 i 19).

- f. wypowiedzianie intencji Modlitwy Powszechnej;
- g. przyniesienie darów do ołtarza (nr 34);
- h. wymienienie przed dialogiem prefacyjnym motywów wdzięczności wobec Boga (nr 22).

Celebrans powinien zwracać się do dzieci bardzo serdecznie, mówiąc wyraźnie, bez pośpiechu, z zachowaniem odpowiednich przerw (nr 37) i przystępnie, ale bez zbytniego infantyilizowania. Zachęty jego powinny oddziaływać nie tylko na umysł, lecz także na wolę i uczucie dzieci. Wskazane jest też, by wszelkie zachęty (*admonitiones, invitationes*) wyrażał własnymi słowami (nr 23). Dotyczy to wstępu do aktu pokuty¹² i do Modlitwy Powszechnej, *Orate fratres*, wstępu do Modlitwy Pańskiej, zachęty do znaku pokoju, „Oto Baranek Boży...” i „Błogosławieni, którzy...” oraz „Idźcie, Ofiara spełniona”¹³.

W każdej Mszy św. z udziałem dzieci zawsze powinno uczestniczyć przynajmniej kilku dorosłych. Mogą oni naprzemian z dziećmi spełniać czynności lektora czy kantora. Jeśli zaś celebrans z trudnością dostosowuje się do umysłowości dziecka, wtedy — za zgodą rektora kościoła — ktoś z dorosłych może nawet wygłosić homilię (nr 24).

Dopuszczenie z wyżej przytoczonych dwóch wypadków osoby świeckiej do wygłoszenia homilii jest pierwszą w omawianych Dyrektorium i to dużą nowością prawno-liturgiczną, w innych bowiem przypadkach homilię może głosić tylko biskup, kapłan lub diakon¹⁴. Pewien mankament stanowi jednak fakt, że jednocześnie nakazuje się przestrzegać zasad wydanych w tej sprawie przez Kongregację dla Duchowieństwa¹⁵, które na razie nie są nam dostępne.

2. Miejsce i czas celebry

Właściwym miejscem Mszy św. z udziałem dzieci jest kościół lub kaplica, w których oczywiście należy wybrać odpowiednią przestrzeń. Gdy zaś takiej przestrzeni nie ma, wtedy — za zezwoleniem Ordynariusza¹⁶ — zaleca się celebrować poza kościołem, byle w miejscu godnym i odpowiednim (nr 25).

¹² Por. Okólnik Kongregacji Kultu Bożego z 27 IV 1973 w sprawie Modlitw Eucharystycznych, nr 14 (AAS 65 (1973) 340—347; „Notitiae” 9 : 1973 s. 193—201).

¹³ Por. Okólnik jw. oraz *Institutio generalis Missalis Romani* nr 29, 56a, 56g, 110; *Commentarium*, „Notitiae” 9 (1973) 207.

¹⁴ Oświadczenie Papieskiej Komisji do wyjaśniania dekretów Soboru Watykańskiego II z dnia 11 I 1971. (AAS 63 : 1971 s. 329; por. „Notitiae” 8 : 1972 s. 370; tłum. pol. Szafrowski PPK IV z. 1 s. 109—110).

¹⁵ Wydano je dla Niemiec 20 XI 1973 r. (por. *Commentarium*, „Notitiae” 10 : 1974 s. 27).

¹⁶ Por. cyt. Instrukcja w sprawie Mszy św. dla oddzielnych grup wierznych (nr 4) oraz III Instrukcja Kongregacji Kultu Bożego z 5 IX 1970, AAS 62 : 1970 s. 701 („Notitiae” 7 : 1971 s. 22, tłum. pol. Szafrowski PPK III z. 2 s. 201).

Z treści omawianego Dyrektorium wynika, że w niedziele i święta regułą powinny być Msze św. z udziałem dorosłych, w których uczestniczą także dzieci (nr 16)¹⁷.

Msze św. zaś z udziałem dzieci, w których uczestniczą tylko nie-liczni dorośli, powinny odbywać się w zasadzie w dni powszednie (nr 20), ale — nawet w katolickich szkołach i internatach — nie codziennie dla tej samej grupy, żeby nie spowszedniały i nie były uważane za obowiązek. W bliższym jednak wyjaśnieniu¹⁸, Kongregacja Kultu Bożego oświadczyła, że od tej zasady mogą być wyjątki podyktowane roztropnością duszpasterską i miejscowymi zwyczajami. Jest wskazane, by w dni wolne od Mszy św. urządzać np. fakultatywną wspólną modlitwę czy rozmyślanie albo nabożeństwo Słowa Bożego (nr 27). Zbyt dużą zaś liczbę dzieci trzeba dzielić na mniejsze grupy (nr 28).

3. Śpiew i muzyka sakralna

W Mszach św. z udziałem dzieci śpiew i gra na instrumentach spełnia bardzo ważną rolę. Stąd:

Dyrektorium (nr 31) powołuje się na zasadę, wyrażoną w Instukcji o muzyce sakralnej¹⁹, na mocy której, jeśli jest zezwolenie Konferencji Episkopatu, przy śpiewaniu np. *Gloria, Credo, Sanctus, Agnus Dei* wolno się posługiwać tekstem narodowym, choćby ten nie był dokładnym przekładem oryginalnego łacińskiego tekstu liturgicznego²⁰.

Aklamacje, zwłaszcza te, które nie wchodzą w skład Modlitwy Eucharystycznej, lepiej w miarę możliwości śpiewać niż recytować (nr 30).

Po ustaleniu przez Konferencję Episkopatu odpowiednich wytycznych, można się posługiwać muzyką odtwarzaną z taśmy lub z płyty (nr 32). Jest to kolejny drugi wyjątek od prawa ogólnego, które zabrania tego rodzaju praktyki²¹.

¹⁷ Dyrektorium wprost nie wyklucza w niedziele i święta Mszy św. z udziałem dzieci, w których uczestniczy tylko pewna liczba dorosłych, ale usilnie zachęca, by w te dni były Msze św. z udziałem dorosłych, w których uczestniczą również dzieci. Wynika to ze sformułowań użytych w nr 16 i 20. Nr 16 zachęca do Mszy św., w których „simul cum magno numero adulatorum ... pueri participant”, odprawianych „imprimis diebus dominicis et festis”. Nr 20 zaś zachęca do Mszy św. „cum pueris ..., nonnullis tantum adultis participantibus”, odprawianych „praesertim infra hebdomadam”.

¹⁸ *De Missa cum pueris*, „Notitiae” 11 (1975) 125—126.

¹⁹ Instrukcja Kongregacji Obrzędów o muzyce sakralnej z 5 III 1967. AAS 59 (1967) 300—320 („Notitiae” 3 : 1967 s. 87—105; Sztafrowski PPK I z. 3 s. 106—145).

²⁰ Por. nr 55 tej Instrukcji: „Do kompetentnej władzy terytorialnej należy decyzja, czy niektóre teksty w języku ludowym, łącznie z melodią, przekazane wiekową tradycją, mogą być używane, choć nie są w całości zgodne z tłumaczeniami tekstów liturgicznych prawnie zatwierdzonymi”.

²¹ Por. Instrukcja Kongregacji Obrzędów o muzyce sakralnej i liturgii 3 IX 1958, nr 71 (AAS 50 : 1958 s. 630—663; RBL 6 : 1959 s. 66—97).

4. Postawa ciała i gesty liturgiczne

Duże znaczenie dla mentalności dzieci ma przestrzeganie odpowiedniej postawy ciała oraz odpowiednio odprawiane pochody liturgiczne (procesje), np. na wejście, przed Ewangelią, z darami, na Komunię św. (nr 34). O innych gestach liturgicznych powiemy krótko w zakończeniu.

5. Specjalne elementy wizualne

Niekiedy może być pożyteczne posługiwanie się w czasie Mszy św. nawet przy użyciu rzutnika²², odpowiednimi rysunkami wykonanymi zwłaszcza przez dzieci dla zilustrowania np. homilii czy intencji Modlitwy Powszechnej.

6. Święte milczenie

Dzieci są zdolne do krótkich refleksji nad sobą i do modlitwy myślniej. Dlatego należy je do tego wdroyć i dać im do tego okazję przez zachowanie choćby krótkiego świętego milczenia, zwłaszcza po homilii i po Komunii św. (nr 22 i 37).

7. Poszczególne części Mszy św.

Zacząć trzeba od uwagi wstępnej, że niektórych tekstów nigdy nie wolno zmieniać. Należą do nich: pozdrowienia i odpowiedzi na nie, aklamacje, Modlitwy Eucharystyczne, formuła trynitarna końcowego błogosławieństwa (nr 39 i 54).

a. Obrzędy wstępne (nr 40). Niekiedy wolno pewne elementy tych obrzędów opuścić, a pozostałe rozbudować. Trzeba jednak zachować przynajmniej jakiś element wprowadzający, zakończony kolektą.

Nie wolno pomijać zawsze tego samego elementu, bo dzieci powinny znać wszystkie obrzędy wstępne²³.

b. Liturgia Słowa Bożego.

1° Jeśli czytania poprzedzające Ewangelię są dla dzieci zbyt trudne, wolno ograniczyć się do samej Ewangelii (nr 42)²⁴. W razie wyżej wspomnianej trudności wolno też wziąć inne czytania (nie wyłączając samej Ewangelii) z Lekcjonarza Mszalnego²⁵, a nawet wprost z Pisma św., dostosowując je jednak do okresu liturgicznego. Wolno również (w wypadku w/w konieczności) opuścić niektóre wiersze czytania biblijnego, byle zachować jego sens, ciągłość myśli i styl (nr 43).

²² C. B r a g a, art. cyt., s. 497.

²³ Commentarium, „Notitiae” 10 (1974) 28.

²⁴ Podobnie jak np. podczas Mszy św. z udziałem ludu w Niedziele Palmową. Por. Lekcjonarz Mszalny t. II s. 173.

²⁵ Jak np. w Mszach św. dla oddzielnych grup wiernych. Por. Ogólne Wprowadzenie do Mszalu Rzymskiego nr 319.

- 2° Nie można stosować parafrazy Pisma św. Wolno natomiast posługiwać się przekładem zatwierdzonym przez kompetentną władzę i już używanym w katechezie (nr 45).
- 3° Godne polecenia są krótkie wprowadzenia do poszczególnych czytań. W Mszach o świętych można w tych wprowadzeniach nawiązać do ich życia, niezależnie od homilii (nr 47).
- 4° Gdy przemawia za tym teksty perykopy, może być pożyteczne podzielić między dzieci czytanie poszczególnych jej części, jak to przewidują przepisy dotyczące czytania Męki Pańskiej w Wielkim Tygodniu (nr 47).
- 5° Między czytaniem śpiewa się, wybrane stosownie do mentalności dzieci, wersety psalmu lub kantyk, albo wiersz allelujacyjny (w Wielkim Poście — werset przed Ewangelią). Dzieci zawsze powinny śpiewać refren względnie aklamację. Śpiew międzylekcyjny można niekiedy zastąpić świętym milczeniem²⁶. Gdy zaś czyta się tylko Ewangelię, wtedy śpiew można wykonać dopiero po homilii (nr 46).
- 6° W czasie homilii wolno niekiedy prowadzić z dziećmi dialog (nr 48)²⁷.
- 7° Wolno też zamiast Symbolu Nicejsko-Konstantynopolitańskiego odmawiać Skład Apostolski (nr 49). Zaleca się jednak uczyć dzieci również „Wierzę w jednego Boga” (nr 39).

Zwróćmy uwagę na aż pięć innowacji prawno-liturgicznych podczas samej Liturgii Słowa Bożego. Polegają one na tym, że:

- wolno wybrać czytania wprost z Pisma św. (byle je dostosować do okresu liturgicznego),
- wolno korzystać z przekładu Pisma św. zatwierdzonego tylko dla użytku katechetycznego,
- wolno opuścić zbyt trudne zadania wybranej perykopy biblijnej,
- śpiew międzylekcyjny wolno przenieść po homilii (jeśli czyta się tylko Ewangelię),
- mszalne Wyznanie wiary wolno zastąpić pacierzowym; we Mszach św. dla dorosłych na taką praktykę trzeba specjalnego zezwolenia Stolicy Apostolskiej²⁸.

²⁶ Jak np. w Wigilię Paschalną (por. *Missale Romanum* 1970 s. 276 nr 23) albo jak w *Ordo ad Confirmationem sine Missa* nr 37.

²⁷ Podobnie jak np. w homilii podczas odnowionej liturgii sakramentu bierzmowania (por. *Ordo Confirmationis* 1971 nr 18).

²⁸ Takie zezwolenie otrzymały np.: Urugwaj, Ekwador, Afryka Środkowa, Kanada, Chiny, Francja, Holandia, Paragwaj — por. *Summarium decretorum*, „Notitiae” 8 (1972) 364; 9 (1973) 261; 10 (1974) 120—121, 327.

c. Modlitwy przewodniczącego.

Pewną nowością w prawie liturgicznym jest przepis, że w każdej Mszy św. z udziałem dzieci można wybrać z Mszału Rzymskiego odpowiednią kolektę oraz modlitwę nad darami i po Komunii św., byle one odpowiadały okresowi liturgicznemu (nr 50). Zupełną zaś nowością jest przepisy, że gdy zachodzi konieczność, wolno dostosować do potrzeb dzieci nawet tekst tych wybranych modlitw, z zachowaniem jednak ich istotnej treści i charakteru, a więc np. unikając zachęt moralnych lub zbytowego infantylizowania (nr 51).

Nawet w Mszach z udziałem dzieci na razie można korzystać tylko z jednej Modlitwy Eucharystycznej (nr 52), zwłaszcza z drugiej.

Na liczne jednak prośby Kongregacja Kultu Bożego opracowała i 1 XI 1974 r. ogłosiła dla tych Mszy św. trzy specjalne Modlitwy Eucharystyczne. W krajach, których Konferencje Episkopatu o to proszą²⁹, wolno do końca roku 1977 eksperymentalnie posługiwać się w zasadzie jedną z tych Modlitw, a za szczególnym pozwoleniem — wszystkimi trzema³⁰.

d. Komunia św. Ostatnią z zasadniczych nowości prawno-liturgicznych omawianego Dyrektorium jest przepis, że jako przygotowanie do Komunii św. wystarcza zachować przynajmniej trzy elementy: Modlitwę Pańską, łamanie chleba eucharystycznego i wezwanie do Komunii, tj. „Oto Baranek Boży...” i „Błogosławieni, którzy...” (nr 53)³¹.

e. Obrzędy zakończenia. Duże znaczenie wychowawcze ma zachęta poprzedzająca końcowe błogosławieństwo mszalne, która krótko streszcza słowa usłyszane przez dzieci podczas Mszy św. oraz stanowi ich aplikację, a tym samym wskazuje na łączność liturgii z życiem (nr 54).

* * *

Warto jeszcze dodać, że w omawianej Instrukcji są też zawarte następujące ogólne zezwolenia i polecenia (por. nr 5):

Biskup może wprowadzić niektóre adaptacje przewidziane dla Mszy św. z udziałem dzieci, w których uczestniczy mała liczba dorosłych, także do Mszy św. z udziałem dorosłych, w których uczestniczą również dzieci (nr 19).

Konferencja Episkopatu natomiast:

— ma ustalić zasady odtwarzania muzyki sakralnej z taśmy lub z płyty (nr 32);

²⁹ Np. w Afryce Północnej, Chile, Peru, Indiach, Indonezji, Belgii, Hiszpanii, Luksemburgu i na obszarze języka niemieckiego; por. *Summariūm decretorūm*, „Notitiae” 11 (1975) 101—109, passim.

³⁰ *Preces eucharisticae pro missis cum pueris et de reconciliatione*, „Notitiae” 11 (1975) 4—11.

³¹ Por. C. B r a g a, art. cyt., s. 495, 498.

- sprecyzować mszalne gesty liturgiczne wykonywane przez dzieci (nr 33);
- postarać się o opracowanie przez biegłych liturgistów i katechetów Lekcjonarza dla Mszy św. z udziałem dzieci (nr 43), którego przekład będzie odpowiadał ich mentalności³².

Na wprowadzenie zaś dalszych adaptacji do Mszy św. z udziałem dzieci trzeba osobnego zezwolenia Stolicy Apostolskiej (nr 5)³³.

Poznań

KS. ROMAN MICHAŁEK

³² *Commentarium*, s. 28; C. Braga, art. cyt., s. 497. Dopóki u nas nie ukaże się taki Lekcjonarz, pewną pomocą może być eksperymentalny zestaw czytań biblijnych dla dzieci podany w ramach zbioru pt. *Lectio-naria particularia* („Notitiae” 4 (1968) 74—88).

³³ Przykładem tego mogą być Obrzędy Mszy św. z udziałem dzieci głuchoniemych na obszarze języka niemieckiego, zatwierdzone przez Kongregację Kultu Bożego 26 VI 1970 (Dyrektorium, przypis 7).

Ks. Zbigniew Wit

SPECJALNE MODLITWY EUCHARYSTYCZNE

1 listopada 1974 r. Kongregacja Kultu Bożego wydała *Preces Eucharisticae pro Missis cum pueris et de reconciliatione*. Księga ta nie jest przeznaczona do użytku liturgicznego i nie może być dołączona do oficjalnych wydań Mszału Rzymskiego (W. 1). Tekst określa cel, istotę i ogólny kształt tych modlitw (nr 11), jest on podstawą dla tłumaczeń na języki ludowe. Został wydany *ad experimentum* na 3 lata, tzn. do końca roku 1977 (wstęp nr 1). Zawiera na 49+5 stronach tekstu powielanego: wstęp (4 punkty), praenotanda do mszy św. z dziećmi (25 punktów) oraz trzy teksty nowych Modlitw Eucharystycznych w języku łacińskim, z których dwie pierwsze posiadają analogiczny tekst w tłumaczeniu francuskim, a trzecia — niemieckim. Trzeba dodać, iż znajdują się w tym wydaniu także *praenotanda* (4 numery) i 2 Modlitwy Eucharystyczne *De reconciliatione*. Zasady te podają również „Notitiae” nr 101 (11 (1975) 4—12). Nas interesuje przede wszystkim część pierwsza, traktująca o Modlitwach Eucharystycznych dla mszy z dziećmi.

1. GENEZA

Potrzeba nowych — specjalnych Modlitw Eucharystycznych dla mszy z dziećmi wyłoniła się z chwilą wprowadzenia języków naro-